

ZPRAVODAJ NEWSLETTER

VZDĚLÁVACÍ A INFORMAČNÍ BULLETIN
EDUCATIONAL AND INFORMATIVE BULLETIN

Mezinárodní seminář „Holocaust ve vzdělávání“ v Památníku Terezín

Ve dnech 22.-25.11.2007 se v Terezíně ve spolupráci Památníku Terezín, Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea a Muzea romské kultury v Brně a za podpory MŠMT konal mezinárodní seminář 2. stupně „Holocaust ve vzdělávání“.

Cíty dny, nabité workshopy a přednáškami teměř dvacítky lektorů, absolvovalo 42 pedagogů.

Na úvodní přednášce ředitel Památníku Terezín Jana Munka k tématu současného antisemitismu navázala vysoko hodnocená vystoupení lektorů nejen z Čech a Slovenska, ale také z USA, Izraele, Nizozemska, Německa a Polska.

Prostor byl věnován také samotným účastníkům, kteří kolegy seznámili se svými aktivitami a projekty a poskytli jim tak množství nápadů, jak k tomuto tématu ve škole přistupovat.

S nadšením se setkaly také dvě kulturní skupiny: dětská opera Brundibár a představení Činoherního studia Ústí n. L. „Pan Theodor Mundstock“.

Učitelé opouštěli Terezín s množstvím výukových materiálů, obohacení o nové metodické i faktografické informace.

transported to the Dresden Abstalt I. prison and tried in 1944. She opted for defending herself in court. The originally sought death sentence was eventually altered to 8 years of prison. After the sentence was issued, she was placed in the Aichach women's prison near Munich. Se

The "Holocaust in Education" international seminar in the Terezin Memorial

On November 22 to 25, 2007, the Terezin Memorial, in collaboration with the Educational and Cultural Centre of the Jewish Museum in Prague and the Museum of Romani Culture in Brno, and with support from the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic, organized a 2nd grade international seminar "Holocaust in Education".

The four days, packed full of workshops and lectures from nearly twenty lecturers, saw participation from 42 teachers.

The opening lecture by the Terezin Memorial Director, Jan Munk, on contemporary anti-semitism was followed by highly distinguished presentations from lecturers based not only in the Czech Republic and Slovakia, but also the USA, Israel, the Netherlands, Germany and Poland.

The participating teachers were given space to tell their colleagues more about their projects and activities, providing further inspiration for tackling of the topic in school courses.

Two special events: Brundibár, an opera for children and a production of the Ústí nad Labem Činoherní Studio Theatre, named "Mr. Theodor Mundstock" met with an enthusiastic response.

The teachers left Terezín stocked with a plentiful supply of educational materials, methodical and factual information.

Our third time in Jerusalem

For the third time, the final 4th grade of our seminar for teachers took place in the Yad Vashem Memorial in Jerusalem. October 22 to 31, 2007, twenty Czech teachers took part in extensive programme which strove to present the holocaust phenomenon in its full extent; lectures and workshops focused on situation of Jewish people before, during and after World War II in detail. Compared to the preceding grades of the seminar, the programme this time included a vast number of teaching methods, sample classes and priceless educational materials for the teachers. Apart from the education-oriented blocks, the teachers

Workshop - Wolf Kaiser
Workshop - Wolf Kaiser

Workshop - Alicja Bialecka
Workshop - Alicja Bialecka

Potřetí v Jeruzalémě

Již potřetí se konal závěrečný IV. stupeň semináře pro pedagogy v jeruzálemském památníku Yad Vashem. Dvacet českých pedagogů absolvovalo v termínu 22. - 31.10.2007 bohatý program, jenž se především snažil představit fenomén holokaustu v celé jeho šíři; přednášky a workshopy se tedy detajně zabývaly situací Židů před, v průběhu a po 2. světové válce. V porovnání s předchozími stupni tu byly nadmíru zastoupeny metody, vzorové hodiny a učitelským se také dostalo velkého množství cenných

výukových materiálů. Mimo vzdělávacích bloků sklidila obrovský ohlas návštěva večerní bohoslužby v synagoze, anebó výlet na pevnost Masada a k Mrtvé moři.

Seminář organizuje Památník Terezín a památník Yad Vashem ve spolupráci s MŠMT a mezinárodní organizací Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research.

responded enthusiastically to the visit of evening service in a synagogue, as well as trips to the Masada fortress and the Dead Sea.

The seminar was co-organized by the Terezin Memorial, and the Yad Vashem Memorial, with cooperation from the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic and the Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research international organization.

Prohlídka při semináři v Izraeli
Sight seeing during the seminar in Israel

Akce Památníku Terezín

30. 4. 2008: Jom Ha-Shoa

April 30, 2008: Jom Ha-Shoa

11. 4. - 31. 7. 2008: S. Clark, K. Fox, W. Howe, J. Kohout, A. Lass, P. Martinec, K. Piňosová, skupinová výstava (fotografie, kresby, obrazy, plastiky, grafika), IV. dvůr Malé pevnosti, Terezín

2. 5. 2008: Výročí poslední popravy v Malé pevnosti, bývalé popravště v Malé pevnosti, Terezín

7. 5. 2008 - 30. 6. 2008: Orit Bader - Koláže, předsálí kina Muzea getta, Terezín

15. 5. - 30. 9. 2008: Zdeněk Beran - Kresby, obrazy, plastiky, IV. dvůr Malé pevnosti, Terezín

18. 5. 2008 - Terezínská trýzna 2008, Národní hřbitov před Malou pevností, Terezín

11. 6. 2008 - Vyhlašení výsledků soutěži Památníku Terezín, Terezín

12. 6. - 30. 9. 2008: Lubomír Pešek - Obrazy, předsálí kina Malé pevnosti, Terezín

27. 6. 2008 - Pietní akt u příležitosti popravy Milady Horákové, bývalý krankenrevir v Malé pevnosti, Terezín

June 27, 2008 - Commemoration of the execution of Milada Horáková, the former infirmary of the Small Fortress, Terezín

Autori textů/Texts written by: Kleker Jiří, Seifertová Naďa, Smolová Helena, Šmolová Jana, foto/photo: Památník Terezín (Terezin Memorial)

Kontakty - Contacts

Adresa - Address:
Památník Terezín, Národní kulturní památká
Principova alej 304, 411 55 Terezín
Malá pevnost - Small Fortress
tel.: +420 416-782 442, 416782131, fax: +420 416-782 245
Muzeum ghetto - Ghetto Museum
tel.: +420 416-782 576, fax: +420 416-782 993
Magdeburkská kasárna - Magdeburg Barracks
tel.: +420 416-782 654

Sídlo sekretariátu II. - Meeting Centre II.
tel.: +420 416-782 654

Odpovědný redaktor - Editor:
Mgr. Naďa Seifertová -
seifertova@pamatnik-terezin.cz

Foto - Photos:

Památník Terezín

Anglický překlad - Translation:

Ms. Milena Špiclová

Výtvarné zpracování - Design:

František Hejdá

loka@look.cz

Památník Terezín / Terezin Memorial
2008

Policejní věznice gestapa

Venkovní pracovní komanda

Přispěvek k pracovní činnosti vězňů zaměstnaných mimo objekt Malé pevnosti volně navazuje na článek zpravodaje č. 4/2007 o vnitřních pracovních komandech.

Vzniku venkovních komand předcházelo příležitostné vysílání maleb počtu vězňů na práci do blízkého okolí Malé pevnosti. Cílem této skupinky byly Splavové mlýny, jatka a samotné město. V Terezíně vězni uklízeli budovy, čistili kanalizaci a v roce 1941 vyprůmali při stěhování wehrmachtu z města za účelem jeho prebudovali na židovské ghetto. Brzy po vzniku věznice vysílalo její vedení vězené též na sezonné zemědělské práce na statky poblíž Terezína. Uvedené činnosti nebyly pro vězny vysloužitelné, spíš je vitali jako možnost opustit zatuchlé zdi pevnosti a získat trochu jídla navíc. Jako protislužba získávala věznice od zaměstnávatele např. levné maso z jatek, zemědělské produkty z okolních statků apod. Práce vězňů v této době ještě nebyla zaměstnávatelem útována.

Skutečná venkovní komanda se začala formovat až v průběhu roku 1941. Soustavně navýšování jejich počtu v dalších letech souviselo s úbytkem pracovních sil v průmyslu a zemědělství v důsledku zahájení totální války. Německé muže odvelené na frontu

Komando Reichsbahn
The Reichsbahn commando

nahrávali totálně nasazení dělníci a vězni nařízených KT a věznic.

Práci vězňů Malé pevnosti zprostředkovával pracovní úřad v Litoměřicích. Za jednu hodinu práce vězni účtovávali policejní věznice zaměstnávateli 5,50 korun (55 feniků), částku pak firmy poukazovaly na účet policejní pokladny velitele pořádkové policie v Čechách na Moravě.

Pracovní doba začínala venkovní komandou ještě odchodem z pevnosti krátce před šestou hodinou ranní a trvala většinou 8 - 11 hodin. Na místě svého pracoviště (zpět) absolvovali vězni za každého počasí výčerpávající, několikakilometrové pěší pochody. Výjimku tvořila pouze komanda pracující v Ústí nad Labem, kam byli vězni doprovázeni vlakem z litoměřického horního nádraží.

Stravu - polední a večerní příděl najednou - dostávali vězni zpravidla až po svém návratu do Malé pevnosti. Jen některé firmy vyzádující dobré pracovní výkon poskytovaly vězňům polední jídlo (většinou polévku).

Dle svědectví přeživších byla nejobávanější zejména velká pracovní komanda hildaná vysokým počtem strážních. Až do roku 1944 bylo největší venkovní skupinou komando „Reichsbahn“, které provádělo úpravy na zeleniční trati v úsaku Litoměřice - Ústí. Práce až 300 mužů spočívala v podbíjení pražců, výměně kolejnic či výstavbě zcela nové

The Gestapo Police Prison

The external work commands

This article on the work activities of prisoners doing forced labour outside the main complex of the Small Fortress picks up where the article on the internal work commands from Newsletter 4/2007 left off.

The external work commands were preceded by occasional sending out of small prisoner group for labour in the immediate surroundings of the Small Fortress. These prisoner groups were headed for nearby watermills, slaughterhouse or the city of Terezín itself. In Terezín, the prisoners cleaned buildings and sewer system and, in 1941, helped moving of wehrmacht troops out of the town in order to facilitate its reconstruction into a Jewish ghetto. Shortly after the prison was established, the prison management also sent out prisoners for seasonal agricultural works in Terezín's surroundings. These activities were not seen as exhausting toils by the prisoners who, on the contrary, saw them as a welcome opportunity to leave the musty walls of the fortress and procure some extra food. In return for their service, the prison was given compensation by their employers, such as cheap meat from the slaughterhouse, agricultural products from the farms, etc. At that time, the employers were not charged for prisoner labour.

The actual external work commands only first began to form in 1941. The continuous increase of commando members in the years to follow was directly related to decline of available labour force in the areas of industry and agriculture caused by the shift towards total war. German men conscripted into the army were replaced by workers from neighbouring countries and prisoners of the Nazi concentration camps and prisons.

The employment office of Litoměřice acted as an agent for the Small Fortress prisoner labour force. The police prison charged the employers 5.50 Protectorate crowns (or 55 Feniků) for an hour of prisoner labour; the resulting sum was then transferred to the account of the police treasury of the Bohemia and Moravia Police chief.

The working hours of the external work commandos started after they left the fortress shortly before 6 AM and normally lasted for 8 to 11 hours. The prisoners had to march several exhausting kilometres to their workplace (and back) regardless of the weather. The only ones excepted from this rule were the commandos working in Ústí nad Labem, who were transported by train from the Litoměřice Upper Station.

The prisoners only received their food - the midday and evening portion at once - after they returned to the Small Fortress in the evening. Only a few of the employers, in hope of improving the workers' performance, gave out midday portion (predominantly soup) to prisoners.

According to the surviving prisoners reminiscences, the largest work commandos with great number of guards were also the most feared. Up until 1944, the "Reichsbahn" commando was the most numerous external commando, working on railway repairs and adjustments between Ústí and Litoměřice. The commando, sometimes consisting of as many as 300 men, were packing or replacing railway tracks and building new railway lines. The horrifying working conditions remembered a former prisoner, Anton Novotný in his memoir (TM, mem. coll. no. 376): „We had to finish the work on a given section of the line in one day, with no machinery, carrying the tracks in our hands, so that our palms were soon bruised and cracked“.

Another unpopular job was the one at a forwarding company by the name of Sputh in Lovosice. A 20 to 50 men commando unloaded various types of cargo from

tratě. Oftešně pracovní poměry vylíčili ve své vzpomince bývalý vězeň A. Novotný (APT, č. 376): „Za den jsme měli mit hotový stanovený úsek, nebyla mechanizace, kolejnice jsme nosili v rukou, takže byly dlaně oteklé a popraskané.“

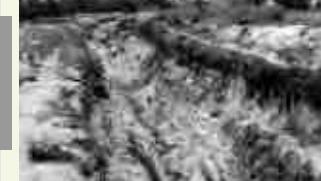
Dalším mezi vězni nepopulárním, bylo zaměstnání u spediční firmy Sputh v Lovosicích. Komando o 20 až 50 mužích zde z vagónů vykládalo různý materiál, nejčastěji pak uhli, kdy normou byl jeden vagón na osobu během směny. Vražedně tempo jen málokdo vydřel a casem se z tohoto komanda stalo komando trestné.

Co do fyzické námahy byla naopak relativně snesitelnou práci v ústecké Schichtové továrně na výrobu tuků a mydel. Skupina o několika desítkách terezínských vězňů zde pracovala především na výkládce a uskladňování výrobků suroviny a prováděla všechny nebezpečné činnosti. Takovou bylo například pylování sody, která leplala sliznice a dráždila oči. Vězni zaměstnáni v Schichtové továrně se snažili využít přístup k cennemu zdroji výživy, jako bylo olejnatá semena slunečnice, mák atd. S vědomím hrozícího ohalení při kontrolách, jež venkovní komanda při návratu do pevnosti často absolvovala, se je vězni snažili propasovat i svým kamarádům ve věznici. Za odhaleny, často nepatrný kontrapband následovaly mnohdy tvrdé tresty ve formě bití, hromadného hladovky, samovazby apod.

Bezeporu nejhorší byla práce v podzemní továrně Richard, budované v průběhu r. 1944 v bývalém vápenecovém dolu nedaleko Litoměřic. Na výstavbě továrního prostoru se podílelo m. 300 až 1100 vězňů převážně ze IV. dvora a komando nazvané Richard se tak stalo vůbec největší pracovní skupinou vysílanou z Malé pevnosti. Činnost vězňů spočívala hlavně v těžených povrchových úpravách, rozširování původních stol atd. Práce v podzemí probíhala v denich a nočních směnách, byla namáhavá a nebezpečná, těžké úrazy i se smrtelnými následky byly na denním pořádku. Podmínky podzemní práce přiblížil ve vzpomince Josef Dvořák (APT č. 930): „Bylo tu možnost výřívkových plný, nebyla pitná voda, ale dozorci prošli tam 3krát denně, nežli jsme ve strachu jako na jiných pracovištích. Každý se stal hlavou o sebe, aby nepřišel k úrazu.“ Do samotné výlečné dílence produkuje Richard výrobky motorových součástek, se vězní tohoto komanda nezapojili. I tak se vězni snažili práci sabotovat zdržováním hloubení továrních prostor, umýslnými hmotnými škodami apod. Navzdory nebezpečí se k sabotu uchýlovali i vězni jiných venkovních komand.

V březnových dnech 1945 hloubilo více než tisíc členěno komando sestavené i ze starých a nemocných vězňů protitankové záklopy v kotlině mezi Terezínem a Litoměřicemi. Mnozí z nich otrockým pracovním poměrem a týraný stráží v samotném závěru války podlehli.

Z vězňů Malé pevnosti byla sestavována i odlou-

Protitankový příkop u Litoměřic
The anti-tank trenches near Litoměřice

railway cars, most frequently coal, where the desired standard amounted to one unloaded railway car per person in one shift. There were few able to endure the murderous pace and, after some time, membership of this particular commando was meted out as a punishment.

The work in the Schicht's fat and soap production factory on the other hand was seen as relatively bearable in terms of physical exertion. A group of several dozens of Terezín prisoners worked here, mostly unloading and storing production resources and performing all hazardous tasks in the factory. Among such hazardous tasks was the packing of industrial soda which cauterized the mucosa and irritated the eyes. Prisoners employed in the Schicht's factory strove to take advantage of their access to valuable sources of nutrition, such as sunflower seeds, poppy seeds, etc. Aware of the danger of being caught during routine checks the external commandos were exposed to fairly frequently on their returning to the fortress, the prisoners attempted to smuggle some of the food inside the prison for their friends. Any smuggled goods, be it even the most negligible, was punished, often by severe beatings, mass food withdrawal, solitary confinement, etc.

The worst of all was undoubtedly the work in the subterranean Richard factory, built in 1944 in a former calcite mine near Litoměřice. The construction of the factory complex was done in part by 300 to 1100 prisoners, mostly from the IV. yard, with the "Richard" commando thus effectively becoming the largest labour group commissioned by the Small Fortress. The prisoners work consisted mostly of adapting the terrain, extension of the original tunnels, etc. The underground work was done in shift system that stretched over day and night, the work was exhausting and dangerous and bad accidents that often ended in death were part of the daily routine. Josef Dvořák in his memoir (TM archive, mem. No 930) recalls the underground work: „There was a plenty of exhaust gas there and no drinking water, but the guards only passed by some three times day, and so we did not live in constant fear as the other commando members did. Everyone was trying to look after themselves and stay clear of accidents.“ The prisoners did not take part in the actual production of the Richard factory, which was producing engine parts vital to Nazi war efforts. Despite that, the prisoners strove to sabotage the works by hindering the excavation works in places where the factory was to be constructed, damaging the material, etc. Regardless of the impending danger, members of other external work commandos engaged in acts of sabotage, too.

In March 1945 a thousand men commando which included even elderly and sick prisoners were digging anti-tank trenches a hollow between Terezín and Litoměřice. Many of them succumbed to slave labour and mistreatment by the guards at the very end of the war.

There were also detached commandos created and manned by Small Fortress prisoners. Dozens of them were employed in the steel works of Kladno, renovation of the Jenerálka Château near Prague for use by the Prague branch of the Gestapo, etc. Being a member of a detached commando was something the prisoners saw as an advantage; they were guarded by more lenient, predominantly Czech guards, far from the direct control of the prison regime, they were given better food and accommodation and, occasionally, even allowed to contact their families.

čená komanda. Desítky jich byly zaměstnány např. v kladenských železárnách, při rekonstrukci zámečku Jenerálka u Prahy pro potřeby praskačko gestapa apod. Zařazeni do odloučeného komanda povídaly vězni z výhodné; s mírnější ostrahou povětšinou českých četníků byli vzdáleni od přímého režimu věznice, měli lepší ubytování a stravu a někdy i možnost kontaktu s rodinami.

Šm

Komando vězňů Malé pevnosti v Trávčicích
A Small Fortress prisoner commando in Trávčice

Milada Horáková - připomenu internace v policejní věznici gestapa - Malá pevnost Terezín

Okupace zastihla Miladu Horákovou jako jednatelku Ženské národní rady (ŽNR), kde velmi záhy začala mobilizovat její členky k ilegální činnosti. Zapojila je do činnosti ilegální organizace Petříček výbor „Věrní zůstánete“. Dne 2. 8. 1940 byla i se svým manželem Bohuslavem zatčena gestapem v Horním Bradle u Nasavrk.

Nejdříve byla převezena do Prahy a v Petschkové paláci prodělala mnoho těžkých výslechů. V červnu 1942 byla pak přemístěna do věznice v terezínské Malé pevnosti. Počátkem července byla vezena do samovazby. Byla často vysýchána, nacisté využívali i různé formy nátlaku (např. zákaz přídeje stravy apod.).

Zpět na celu byla propuštěna počátkem podzimu 1942. Podle svědectví měla při návratu hluboké rány po železech. Milada Horáková se zapojila do každodenního života ve věznici. Po večerech vzpomínala a vyprávěla o svých cestách do ciziny, které vykonala s Červeným křížem a Radou žen. Protož byla právnická, pomáhala ostatním psát žádosti k soudu, odvolání apod.

Na jaře 1943 byla Horáková pověřena vedením marodky. Snažila se spoluženkyňom pomáhat jak to šlo, aby nezůstátna oběť. Obstarávala ženám navíc mleko, kousek chleba. Díky své „funkci“ se mohla volnější pohybovat po Malé pevnosti. Nebála se rizikovat. Získávala informace o dění venku a předávala je dálce. Centrem tajných schůzek, předávání zpráv, motáků a vzkazů byla kantýna SS, koupelna na I. dvoře a zejména prádelna na dilenském dvore. V prádelně se Milada Horáková sešla několikrát i se svým manželem.

Po dvou letech byla odvezena do drážďanské věznice Abnášt I. a v říjnu 1944 postavena před soud. Zde se sama hájila. Původně navržený trest smrti ji byl nakonec změněn na 8 let káznice. Po vynesení rozsudku byla umístěna do ženské káznice v Achlachu u Mnichova, kde zůstala do osvobození.

Se

Milada Horáková - a remembrance of her internment at the Small Fortress in Gestapo police prison in Terezín

At the time of the occupation of Czechoslovakia, Milada Horáková was a secretary of the National Women's Council (Ženská národní rada, ŽNR) where, soon enough, she started mobilizing the members to engage in illegal activities. She became involved with an illegal organization by the name of „We Shall Stay Faithful“ Petition Board. On August 2, 1940 she was arrested, along with her husband Bohuslav, by the Gestapo in Horní Bradle u Nasavrk.

They were first both transported to Prague, where they underwent many severe interrogations in the Gestapo headquarters at Petschek palace. In June 1942 she was transferred to the Small Fortress Gestapo police prison in Terezín. At the beginning of July she was placed into solitary confinement. She underwent numerous interrogations, with the Nazis employing various forms of pressure (such as food withdrawal, etc.). She was brought back to the cell at the beginning of autumn, 1942. The witnesses remember she was sporting deep wounds caused by shackles. Milada Horáková then became a part of everyday life in the prison. On evenings, she would reminisce and talk about her journeys abroad as a member of the International Red Cross and the Women's Council. Being a lawyer, she assisted the others with writing court applications and appeals, etc.

In the spring of 1943, Horáková was put in charge of the women's infirmary. The selfless Horáková tried hard to help her fellow inmates in any way possible. She occasionally managed to procure extra milk or a piece of bread for the imprisoned women. Thanks to this position she held, she was able to move around the Small Fortress slightly more freely. She was not afraid of taking chances. She sought information on what was going on outside the prison and passed the information on. Among the secret meeting places where news, encrypted letters and messages changed hands, was the SS cafeteria, the I. yard bathroom, and primarily the laundry of the workshop yard. The laundry was where Milada Horáková even managed to see her husband several times.

After two years of imprisonment, she was

JUDr. Milada Horáková
JUDr. Milada Horáková